

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-602-0-41>

БЕЗПЕКА ЕКСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану безпека експортної стратегії України набуває визначального значення для збереження макроекономічної стабільності, підтримання валютних надходжень, забезпечення функціонування виробничого сектору та адаптації національної економіки до геополітичної нестабільності. Експорт у сучасних умовах виступає не лише інструментом зовнішньоекономічної діяльності, а й одним із ключових чинників економічної стійкості держави.

Воєнні дії суттєво вплинули на інвестиційне середовище України. У 2022 році обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України різко скоротився, однак у 2023 році спостерігалось часткове відновлення інвестиційної активності. Попри певне зниження у 2024 році, загалом інвестиційні надходження залишилися на відносно вищому рівні, ніж у перший рік повномасштабної війни. Це свідчить про збереження інтересу зовнішніх партнерів до української економіки навіть за умов високих безпекових ризиків.

Особливу роль у забезпеченні безпеки експортної стратегії України відіграють країни Європейського Союзу. Саме ЄС залишається головним джерелом накопичених прямих іноземних інвестицій в Україну, а його частка у структурі ПІІ упродовж 2022–2024 років перевищувала 74%. Провідними інвесторами виступають Кіпр, Нідерланди та Німеччина, а позитивна динаміка інвестицій з боку Франції, Іспанії, Польщі, Швеції та окремих інших країн формує підґрунтя для розвитку експортоорієнтованих секторів, модернізації виробництва та інтеграції українських підприємств до європейських ланцюгів доданої вартості.

Водночас безпека експортної стратегії залежить не лише від обсягів інвестицій, а й від їхньої галузевої спрямованості [2]. В умовах війни особливого значення набуває фінансування секторів, здатних забезпечити високу додану вартість, технологічне оновлення та зміцнення експортного потенціалу. До таких секторів належать оборонно-промисловий комплекс, енергетика, агропромисловий комплекс, металургія, логістика, фармацевтика, деревообробка та ІТ-сфера. Їх розвиток дає змогу не лише відновлювати економіку, а й формувати нову модель експорту, більш стійку до зовнішніх шоків [1; 2].

Важливим чинником зміцнення безпеки експортної стратегії є міжнародна фінансова підтримка України. Значну роль у цьому процесі відіграють механізми Ukraine Facility та Ukraine Investment Framework, які спрямовані на забезпечення макрофінансової стабільності, залучення приватного капіталу, фінансування відновлення інфраструктури, модернізацію економіки та зниження інвестиційних ризиків. Надання Україні фінансових ресурсів у межах цих інструментів створює передумови для підтримки виробничих потужностей, розширення логістичних можливостей і зміцнення позицій на зовнішніх ринках [3; 4].

Суттєвим викликом для безпеки експортної стратегії України залишаються структурні диспропорції експорту. У товарній структурі експорту переважають продовольчі товари та сировина, частка яких зростає, тоді як питома вага продукції з високою доданою вартістю залишається недостатньою. Така модель експорту є вразливою до цінових коливань, логістичних обмежень і змін зовнішнього попиту. Тому одним із ключових напрямів забезпечення безпеки експортної стратегії є перехід від сировинної моделі до моделі, заснованої на глибокій переробці, технологічності та інноваційності виробництва.

Динаміка зовнішньої торгівлі у 2022–2024 роках засвідчила, що українська економіка поступово адаптується до умов воєнного стану. Після зниження обсягів експорту у 2023 році у 2024 році відбулося його помітне відновлення. Водночас географічна структура експорту зазнала істотних змін: країни ЄС остаточно закріпилися як головний торговельний партнер

України. Така переорієнтація є позитивною з точки зору економічної інтеграції, але водночас підвищує значення гармонізації стандартів, сертифікації продукції та інституційної підтримки доступу українських товарів на ринки Європейського Союзу [5].

Серед основних загроз безпеці експортної стратегії України в умовах воєнного стану слід виокремити логістичні проблеми, високу вартість перевезень, валютні обмеження, дефіцит кваліфікованих кадрів, ускладнення міжнародної ділової мобільності, воєнні ризики для іноземних контрагентів, а також тарифні й нетарифні бар'єри на зовнішніх ринках. Сукупність цих факторів знижує конкурентоспроможність українських експортерів та ускладнює реалізацію довгострокових зовнішньоекономічних цілей [6].

У цьому контексті безпека експортної стратегії має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує інвестиційну, фінансову, інфраструктурну, інституційну та регуляторну підтримку експорту. Важливими напрямками державної політики мають стати розвиток експортного фінансування та страхування ризиків, розбудова альтернативних логістичних маршрутів, стимулювання переробної промисловості, цифровізація зовнішньоторговельних процедур, підтримка малого і середнього бізнесу, а також укладення угоди АСАА, що сприятиме поглибленню промислової інтеграції України з ЄС.

Отже, безпека експортної стратегії України в умовах воєнного стану є багатовимірною категорією, що охоплює здатність держави забезпечувати безперервність експортної діяльності, адаптувати зовнішню торгівлю до умов війни, знижувати ризики для виробників та інвесторів і формувати довгострокові передумови для структурної модернізації економіки. Реалізація нової експортної стратегії повинна бути спрямована не лише на збільшення обсягів експорту, а насамперед на посилення його стійкості, диверсифікацію, технологічне оновлення та підвищення частки продукції з високою доданою вартістю. Саме це стане основою економічної

безпеки та міжнародної конкурентоспроможності України в умовах тривалої геополітичної нестабільності.

Література:

1. ПІІ в Україну. Прямі іноземні інвестиції в Україну. 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 16.03.2026).
2. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 16.03.2026).
3. Ukraine Investment Framework. European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine/ukraine-investment-framework_en (дата звернення: 16.03.2026).
4. Ukraine Facility. European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/ukraine-facility_en (дата звернення: 16.03.2026).
5. EIB announces major new projects for Ukraine's recovery. EU Neighbours East. URL: <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eib-announces-major-new-projects-for-ukraines-recovery/> (дата звернення: 16.03.2026).
6. European Commission and EIB Group sign €2 billion guarantee under Ukraine Facility to support country's reconstruction and resilience. European Investment Bank. URL: <https://www.eib.org/en/press/all/2025-124-european-commission-and-eib-group-sign-eur2-billion-guarantee-under-ukraine-facility-to-support-country-s-reconstruction-and-resilience> (дата звернення: 16.03.2026).